

MEGEMLÉKEZÉS ARADON AZ EÖTVÖS 175 RENDEZVÉNYSOROZAT KERETÉBEN

SUMMARY OF THE EÖTVÖS 175 COMMEMORATION IN ARAD

Ormos Pál

az MTA rendes tagja, kutatóprofesszor, az Eötvös Loránd Fizikai Társulat elnöke
HUN-REN Szegedi Biológiai Kutatóközpont, Szeged
pormos@brc.hu

Eötvös Loránd munkásságában fontos mérföldkövet képvisel Arad városa. A város közelében 1906-ban végzett vizsgálatok vezető külföldi tudósok általi megtekintése nagyban hozzájárult az Eötvös-inga néven ismertté vált műszerének elfogadottságához, terepen végzett mérésekben demonstrálván rendkívüli érzékenységet. Az Eötvös-ingával végzett mérések a megelőző évszázad utolsó évtizedében már eredményesen folytak, mégis – éppen a rendkívüli érzékenység miatt – több meghatározó kutató kétségbe vonta az eredmények hitelességét. Az áttörés 1906-ban történt. Ebben az évben Budapesten tartották az Internationale Erdmessung XV. konferenciáját, a geológia-geofizika meghatározó európai segerszemléjét. A konferencia résztvevőinek megszervezték, hogy az akkoriban éppen Arad közelében, Ménes falu határában folyó méréseket megtekintsék. (E területen található élesen az Alföld a Zarándi-hegységgel, ennek következtében itt a gravitációs erőtérnek jelentős vízszintes irányú gradiense várható – és a gravitációs erőtér változásának nagy érzékenységű kimutatása éppen az Eötvös-inga erőssége.) A terepi demonstráció teljes sikert aratott, ennek eredményeként Eötvös nemzetközi tekintélye jelentősen megnőtt. Ráadásul a résztvevők reakciójának és javaslatának köszönhetően az ilyen irányú kutatások hazai támogatását is alapvetően megnövelték, majd az új lehetőségekre épülve létrejött a világ első alkalmazott geofizikai intézete is.

Az aradi eseményekről méltóképpen emlékeztünk meg az Eötvös 175 rendezvénysorozat keretében. 2023. szeptember 20-án, egy időben a Magyar Tudományos Akadémián tartott tudományos emléküléssel, koszorúzással egybekötött előadóülést tartottunk az aradi Csiky Gergely Főgimnáziumban. A rendezvény helyi gazdája a Csiky Gergely Főgimnázium Alma Mater Alapítványa volt. Magyar részről a rendezvényen részt vett Ormos Pál, az MTA tagja, az Eötvös Loránd Fizikai Társulat elnöke, Zimányi László, az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Csongrád-Csanád megyei csoportjának elnöke, a Szegedi Biológiai Kutatóközpont vezetője.

tóközpont Biofizikai Intézetének igazgatója, Gergely Árpád László, a Szegedi Tudományegyetem Fizikai Intézetének egyetemi tanára és Krizsbai István, a Szegedi Biológiai Kutatóközpont tudományos tanácsadója. A megemlékezés első részében a helyi tudományos és társadalmi szervezetek képviselőivel együtt megkoszorúztuk a gimnáziumban található emléktáblát, amely az aradi kísérleteknek állít emléket. Ezt követően két tudományos előadást tartottunk (délelőtt a gimnázium diákjainak, majd délután érdeklődő felnőtt hallgatóknak). Elsőként Ormos Pál *Eötvös Loránd élete és munkássága* címmel tudománytörténeti előadásban beszélt az ünnepeltről. Ezután Gergely Árpád László – aki a gravitációs hullámokat a közelmúltban kimutató LIGO- (Laser Interferometer Gravitational-Wave Observatory) együttműködés tagja – *Gravitációs hullámok* című előadásában a gravitációs kutatások forradalmian új eredményeit ismertette. Ezek az új vizsgálatok viszik tovább az Eötvös-ingával végzett mérések hagyományát, amelyek az általános relativitáselmélet elfogadásában fontos szerepet játszottak.

Az MTA Székházban tartott központi előadóülés és az aradi megemlékezés kapcsolatos folyt: az aradi előadások előtt felvételről levetítettük Freund Tamás, az MTA elnöke Budapesten mondott köszöntőjét (amelyben köszöntötte az aradi résztvevőket is), illetve a budapesti résztvevőknek levetítették az aradi koszorúzásról készült videófelvételt. A rendezvény nagy sikerrel zajlott, a helyi képviselők nagy szeretettel fogadták a magyarországi résztvevőket. Az eseményt a helyi tévé, illetve sajtó tisztelettel dokumentálta. A *Nyugati Jelen* című magyar nyelvű napilap (amely Arad, Fehér, Hunyad, Krassó-Szörény és Temes megyékben jelenik meg) címlapon, a program plakátjával harangozta be az előadóülést szeptember 17-i számában, illetve szeptember 21-én, ugyancsak címlapon, fényképes beszámolót közölt a rendezvényről.